

Kopalnie

(Program do rapsody fortepianowej.)
Poświęcone Jeremiu!

A pamiętajcie na okowy moje!
Św. Paweł.
Galilee vicisti! . . . ¹¹³

Wśród kopalni ognie gorą
Jak w piekła otchłani,
Nadzy ludzie z łańcuchami
Biją w skały dłońią skora
Kykłopów młotami! . . .

A serca ich cięższe jak te bryły skał –
Nim dusze ich białe z młotów wywieją ciał,
To szepczą do ciebie, że jest Bóg na niebie,
Lecz na ziemi car, Pan życia i kary! . . .
A kopalnie się zaśmiały, Echem młotów zadźwięczały,
Że nie tak piekielne Piekło nieśmiertelne! . . .

Dziko dudni, grzmi, przepada
Biada! biada! biada! biada! . . .

Palnie młot!
Świśnie kłut!
Skonał ktoś! . . .
Na piród!
Cara pros!
W horu kłut!
Tobie skon!
Sukin syn!
A mnie plon!
A mnie czyn!
Da car! . . .

Kajdan dźwięk, ofiar jęk
Zasmiał się do koła
I o pomstę woła! . . .
Wala, tłuka dłońią skora
Rytmem piekła młot
Spada! w dali ognie gorą,
W strumień bieży pot!
Bryły dudnią, grzmią, spadają,
Warkoczami iskry leca,
I podziemia dźwiękiem grają
Młotów, jęków, blasków chórem,
Że się piekła lękać zdają,
Choć im dziko urągają
Gzów moskiewskich chórem!
Biją! wala! rąk tysiącem
Jednego wzniesienia,
Że drgają sklepienia.
A z potem gorącym

The Mines.

(Programme for piano rhapsody.)
Dedicated to Jeremii!

And remember on my fetters! ¹¹⁴
St. Paul.
Galilee vicisti! . . . ¹¹⁵

Fires burn among the mines ¹¹⁷
As in the abyss of hell,
Naked men with chains
They hit in rocks with willing palm
Cyclop's hammers! . . .

And their hearts is heavier as these clods of rocks –
Before their white souls from tame bodies will blow away,
Then they whisper to you, that there is God in heaven,
But on earth the Tzar, Lord of life and punishments! . . .
And mines burst out laughing, rang the Echo of hammers,
That not so infernal immortal Hell! . . .

It rumbles wildly, thunders, gets lost
Woe! woe! woe! woe! . . .

Hammer will shoot!
Sometimes whistles the knout! ¹¹⁸
Someone died! . . .
Forward!
Ask the Tzar!
In chorus knout! ¹¹⁹
Death for you!
Son of a bitch!
And crop for me!
And act for me!
Tzar will give! . . . ¹²⁰

Fetters sound, victims groan
Burst out laughing around ¹²¹
And calls for revenge! . . . ¹²²
They beats, strikes with willing palm
To the rhythm of hell the hammer
Falls! in the distance fires burn,
Sweat in stream flows!
Clods rumble, thunder, fall,
Tresses of sparks fly,
And undergrounds plays the sound
Of hammers, groans, glitters choir,
That hell itself seems to fear,
Though they abuse them savagely
With Moscow's gadflies chorus!
They beats! strikes! with thousands hands
Simultaneous lifting,
That vaults tremble.
And with hot sweat

¹¹³ Galilae vicisti! – Zwyciężyłeś, Galilejczyku! (zwrot cesarza Juliana Apostaty, tj. odszczepienca).

¹¹⁴ The Epistle of St. Paul to the Colossians, (Letter to the Collosians) 4,18. King James Version „The salutation by the hand of me Paul. Remember my bonds. Grace be with you. Amen.” Christopher R. Seitz „Colossians (Brazos Theological Commentary on the Bible)”: „Remember my fetters!”

¹¹⁵ Galilae vicisti! – You Won, Galilean! (phrase of Emperor Julian Apostate.)

¹¹⁷ In one mine or many mines.

¹¹⁸ Sometimes the knout whistles!

¹¹⁹ In the choir knout! Knout in the choir!

¹²⁰ These eight verses are partly in Polish and partly in Russian, (although not in Cyrillic). The translation does not reflect this.

¹²¹ It [sound] burst out laughing around

¹²² And [it i.e. sound] calls for revenge! . . . And [it i.e. sound] calls about revenge! . . .

Zimna łza kamienia
 Przepada – i ginie –
 A dźwięk dzikiej pnyie
 W przepaściach zaćmienia!
 A chór więźniów wśród katuszy
 Długą nocą męki guszy
 I pod młotów głośnie dźwięki
 Tuli w cichy głos piosenki
 Popłynęła . . . popłynęła . . .
 „Jeszcze Polską nie zginęła! . . .”
 Lecz tak blada i mdlejąca
 Jak pod krzyżem Maryja,
 Ze cała Kalwarya
 Przy niej zdała się śmiejąca! . . .
 Nuci chór, a serce boli,
 Zmartwychwstańców wśród niewoli! . . .

Gorsze młoty w Polskę serca
 Wala, gromią, to usmierca!
 Tam – niewiasty bydlęm gnają
 W łańcuchach spętane.
 Przy ogniach padają
 Znękań! . . .

Wilcze oko w cieniu świecił! . . .
 W oświeconych dniach stuleci! . . .

* * *

Tam w głębokim – wielkim – cieniu,
 Leży matka drżąca, blada,
 Młoty dudnią: biada! biada!
 Ona patrzy ku sklepieniu,
 Bo dziś dziecię upowiła,
 A drży bo go w zbydlęceniu
 Szyzma dziegiem nie ochrzciła! . . .
 Ale obok stromej skały,
 Ot! źródelko wypłynęło,
 Gdy w ludziach czucie zginęło –
 Szlochą źródło czarną skałą,
 Obok cichy więzień z brodą
 Kuje młotem – i rzekł: w ciała
 Się na wieki słowo – stało! . . .
 Jam kapłanem matkę biedną!
 I dziecię ochrzcił wodą –
 Znowu więcej dusza jedna –
 I cichaczem tak chrzcił dziecko,
 Jakby zbrodnię knuł zdradziecką,
 Szepcze matką nieszczęśliwą,
 Niech: Bolesław się nazywa! . . .
 A niech nad promienie słońca
 Kocha Polskę aż – do – końca! . . .
 I skonała – a z łańcuchów
 Dusza poszła chórem duchów,
 Z dźwiękiem młotów uleciała
 Jako z lilii, z formy ciała,
 A dziecina pozostała,
 Tylko nad nią Bóg!
 Co nad zwątpień próg
 Wznosi dusze – piętrzy ciała! . . .

Cold tear of stone
 Gets lost – and perishes –
 And wild sound flows
 In precipices of eclipse!
 And the chorus of prisoners among tortures
 By long night drowns the pains
 And with hammers loud sounds
 Hugs in the quiet voice of song
 It flowed . . . it flowed . . .
 „Poland is not yet lost! . . .”
 But so pale and fainting
 As under the cross Mary,
 That whole Calvary
 Near it seemed laughing! . . .
 Chorus hums, and heart hurts
 Resurrected¹²³ among captivity! . . .
 Worse hammers in the hearts of Poland
 Beats, routs, this puts to death!
 There – women like a cattle rush
 Fettered in chains.
 Near fire they fall
 Harassed! . . .
 Wolf's eye in shadow shines! . . .
 In Enlightenment days of Ages . . .!

* * *

There in deep – great – shadow,
 Mother lies trembling, pale,
 Hammers rumble: woe! woe!
 She looks at the vault,
 Because she gave birth to a child today,
 And she trembles because him in bestiality
 Schism did not baptize with tar! . . .
 But near steep rock,
 There! springlet arose,
 When in men sense got lost –
 Spring sobs the black rock,
 Near silent prisoner with beard
 Forges with hammer – and he said: in body
 For ever word – has itself happen! . . .
 I'm a priest poor mother!
 And he baptized the child with water –
 Again more one soul –
 And so stealthily he baptized child,
 As if he was plotting a crime treacherous,
 Unhappy mother whispers,¹²⁴
 Let him be called Bolesław! . . .
 And let over rays of the sun
 He loves Poland until – to – the end! . . .
 And she died – and from chains
 The soul went with chorus of spirits,
 With sound of hammers she flew away
 As from a lily, from a body form,
 And baby stayed,
 Over him only the God!
 Which over threshold of despair
 He raises souls – piles up the [dead] bodies

¹²³ Zmartwychwstańców – members of the Community of the Resurrection; or in metaphor: person who resurrected (recovered) from the stupefaction or the shock of captivity.

¹²⁴ Unlucky mother.

Wśród zbirów dziecino mała
 Może wzrosniesz zbawcą kraju! –
 Może cię „według zwyczaju”
 Car tak dobrze wypiastuje
 I tak dzielnie wymusztruje,
 Że Różyckij¹¹⁶ z ciebie będzie,
 Gdy zawoła kraj,
 Roztysiącznion zawsze, wszędzie! . . .
 Duch męczeństw, krwi maj! . . .

* * *

Biją! walą! grzmia młotami,
 Echo kłona przepaściami,
 A nad chórem skądaniowym,
 W strasznym pocie udęczonym
 Cięż olbrzymi, Chrystusowy
 Śnieżny! wstaje! i swej głowy
 Ciężnie niesie nad sklepieniem
 Z „wtórem” krzyża przebolemiem! . . .
 Wielki! nad szczyt Himalai
 Purpurowy w zórz błękitach! . . .
 Na boleści naszych szczytach
 Płynie! z nad piekielnej zgrai! . . .
 W górę serca! w przepaść czoła! . . .
 Niech o pomstę nikt nie woła! . . .
 Sunie boski! jaśniejący! . . .
 Jakby znowu krwawą pracą
 Wołał z krzyża kłonający:
 Za coś mnie opuścił, za co!
 Ojczel! jam syn kochający! . . .
 Za nim matką jego święta.
 Dalej polscy patronowie,
 Biskupowie, hetmanowie,
 Sobiescy i Kościuszkowie,
 Barscy – i apostołowie! . . .
 Przeciągają zapłakani,
 Świadczą – na sąd powołani! . . .
 A za niemi Polskę dzwoniów
 Głosy dzieją, do ich tronów,
 Tak jak grają wśród dąbrowy
 Od Wawelu! Częstochowy! . . .
 Tak jak wieją z nad zbóż fali! . . .
 O! tam w dali! . . . w drogiej dali! . . .
 W świętej dali! . . .
 A tę rosę na pół kłosach
 W oczach moich czuję łzawo! . . .
 A ich głos w mej arfy głosach
 W głębiach piersi – czuję krwawo! . . .
 Płyną cienie! nad przestrzenią! . . .
 Nad dym, młoty, zbrodnie, cnoty! . . .

Among the thugs a small child
 Maybe you will grow up the savior of the country! –
 Maybe you „according to custom”
 Tzar will nursed so well
 And will drill so bravely,
 That Różyckij¹²⁵ from you will be,
 When the country will call,
 Thousandfold¹²⁶ always, everywhere! . . .
 The spirit of martyrdoms, bloody May! . . .

* * *

They beats! hits! thunder with hammers,
 Echo dies in precipices,
 And over choir in fetters,
 Tormented in terrible sweat
 Gigantic shadow, Christ's
 Snow-white!¹²⁷ gets up! and his head
 Thorns carries over vault
 With „second” cross suffering! . . .
 Great! over the summit of Himalayas
 Purplish red in the blues of auroras! . . .
 On the tops of our pains
 It flows! from over infernal gang! . . .
 Upwards hearts!¹²⁸ in the precipice forehead! . . .
 Let no one cry for vengeance! . . .
 He glides divine! gleaming! . . .
 Like a again by bloody work,
 He cried out from the cross, dying:
 For what did you leave me, for what!
 Father! I'm loving son! . . .
 For him his Holy Mother.
 Then Polish patrons,
 Bishops, hetmans,
 Sobieks and Kosciuszkos,
 From Bar¹²⁹ – and apostles! . . .
 They move crying,
 They testify – appear before the court! . . .
 And for them Poland's bells
 Voices happens, to their thrones,
 So as play among oak wood
 From Wavel! Częstochowa! . . .
 So as they blow from over wave of cereals! . . .
 Oh! there in the distance! . . . in dear distance! . . .
 In holy distance! . . .
 And this dew on the ears of the fields
 In my eyes I feel tearful! . . .
 And their voice in my harp's voices
 In the depths of the chest – I feel bloodily! . . .
 Shadows flow! over spaces! . . .
 Over the smoke, hammers, crimes, virginity! . . .

¹¹⁶ Różycki – generał Edmund Różycki (1827-1893), od wczesnej młodości w armii rosyjskiej, przystąpił do Powstania Styczniowego zwycięzca w Bitwie pod Salichą, 1864-1872 na emigracji, od 1872 r. urzędnik ubezpieczeń w Krakowie (Przypis na podstawie wskazania o którym Różyckiego chodzi przez treść wiersza „Salicha” w: Ernest Buława „Kropie czary”, Część II, P. Rhode, Lipsk, 1865, str. 132; i szczegółów biograficznych w: „Wielka Encyklopedia Powszechna PWN”, tom 10 (Robi-Step), Państwowe Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 1967, str. 172.)

¹²⁵ Różycki – Różycki – generał Edmund Różycki (1827-1893), he spent his youth in the Russian Army; then he took part in the January Uprising, winner in the Battle of Salicha, in emigration 1864-1872, after returning to Krakow in 1872 he was involved in insurance.

¹²⁶ Multiplied in thousands.

¹²⁷ Snow or snow-white!

¹²⁸ „Upwards hearts” from „look upwards hearts”.

¹²⁹ „Barscy” – Bar Confederates.

I głos powiał w cieniów świecie
 Jakó słowo ciałem!
 Wy zmartwychwstaniecie!
 Jak ja zmartwychwstałem! . . .
 I za cieniem cień przewiewa,
 Bo oto dzień Wielkanocy! . . .
 Wstają – płyną płyną giną! . . .
 A chór Alleluja! śpiewa . . .
 Wśród niebieskiej ducha nocy! . . .
 A chór w dole grzmi młotami,
 Alleluja! boleściami! . . .
 Bija! huczą! ognie gorą!
 Tysiąc dłoni pracą skórą,
 Straszna bladość lica zwlekła! . . .
 Modlą się już zrozpaczeni,
 Daj nam się dokopać – piekła!
 Bo nie tak źle wśród płomieni! . . .
 Wtem zaszumiał chór od góry! . . .
 Więźnie padli na kolana! . . .
 Ziemi chóry, niebios chóry
 Alleluja! . . . o hosanna! . . .
 Jako arfa mórz wezbrana
 Pieją dziejów rapsod wtóry! . . .

* * *

Z iskier jasných warłoczami
 Noc przepada skłępieniami,
 Pieśń w przepaściach się rozłania
 Pieśń – to ziarno zmartwychwstania!
 Już żrą żmije Murawiewa
 A pieśń i pod ziemią śpiewa –
 Każdy młot, ich męki dzieła,
 Dzwoni: „Jeszcze nie zginęła! . . .”
 I kopalnia wnętrzościami
 Wstrząsa, ryczy odgrzmotami
 Jakby piekła pierś ryknęła:
 „Jeszcze Polską nie zginęła! . . .”
 Lwigród, 1867.

And voice blew in world of shadows
 As Word-flesh! ¹³⁰
 You will resurrect!
 As I resurrected! . . . ¹³¹
 And Shadow after shadow blows,
 Because here the day of Easter! . . .
 They get up – flow, flow, perish! . . .
 And Alleluia! chorus sings . . .
 Among the heaven's night of the spirit! . . . ¹³²
 And chorus in below thunders the hammers,
 Alleluia! of pains! . . .
 They beats! rumble! fires burn!
 Thousand hands in lively work,
 The terrible pallor coated the faces! . . .
 They pray already desperate,
 Give us to dig – to hell!
 Because not so bad among the flames! . . .
 Suddenly, chorus rustled from above! . . .
 Prisoners fell on knee! . . .
 The earth choruses, heavens choruses
 Alleluia! . . . o hosanna! . . .
 As harp of seas overflowing
 They sing history second rhapsody! . . .

* * *

With bright sparks tresses
 Night gets lost in vaults,
 Song resounding in the chasms
 The song – that grain of Resurrection!
 Vipers are already eating Murawiew
 And song and under the ground sings –
 Every hammer their work of torture,
 It rings: „She is not yet lost! . . .”
 And the mine's bowels ¹³³
 Shakes, roars with thunders
 Like a chest of hell would roar:
 „Poland is not yet lost! . . .” ¹³⁴
 Lwigród, 1867.

Translated by Marcin Tarnowski.

Ernest Buława „Szkice helweckie i Talia”, P. Rhode, Lipsk, 1868, str. 235-241. Także w „Ruch Literacki” (wydawany we Lwowie), nr 46 z 10 listopada 1877, str. 293-294.

Poemat symfoniczny.

Czemu śpią wody twojej młodej duszy?
 Czy burza na dnie ich łwiąciem usnęła?
 Żadna się fala w ciszy nie poruszy
 Choć po nich pogoń błyskawicy drgnęła. . .
 Tak cicha przestrzeń głębi twego ducha,
 Jak gdy ocean zaśmie szafirowy
 A piorun w sfer się muzykę zaszucha
 I nie przebudzi go, aż wiatr wschodowy. . .
 Niepytaj czemu. . . ty co wierchem płyniesz

Symphonic poem.

Why sleeps waters of your young soul?
 Did storm on their bottom as lionet fell asleep?
 Any wave will not move in silence
 Though by it the chase of lightning set off . . .
 So calm space of the depth of your spirit,
 As when sapphire ocean falls asleep
 And lightning will listen with attention to the music of spheres
 And will not wake up him, until wind of morning . . .
 Don't ask why. . . you who flow on surface

¹³⁰ As word [became] flesh [and blood]!

¹³¹ Like I resurrected! . . .

¹³² Or „Among the blue night of the spirit! . . .”

¹³³ And the mine shakes the bowels.

¹³⁴ „Poland did not get lost yet! . . .”